

CAPUT VII.

Pia voluntatis affectio fidem precedere debet. Fides ad salutem necessitas explicatur.

I. Quoniam actus fidei prudens sit oportet, argumenta credibilitatis que fide dignum ostendunt id quod credendum est, comperita habere debet illi fidei assensum elicere velis. At quia hæc credibilitatis argumenta extrinseca sunt, & non tollunt rei credendæ obscuritatem; idcirco intellectus assentiri fidei obiecto nequit, nisi interna voluntatis motione adiuvetur. Quippe obiectum obscurum haud valet intellectum movere, & ad actum producendum allicere, nisi aliquo lumine evidens fiat, aut cum evidenti principio connexionem habeat. Fidei autem obiectum nec evidens in se ipso est, nec alicui naturalis principio nititur: flectere ergo intellectum nequit. Quapropter necessarium esse piam voluntatis propensionem seu pium voluntatis affectum, qui evidentiam obiecti supplet, docent Theologi communiter. Innumera credibilitatis momenta que supra indicata sunt, viam ad fidem parant, altissimas mysteriarum difficultates lavigant, minuant, pareant ut quique prudenter debeat illa credere: que omnia externa cum sint, indifferens, & suspensus adhuc intellectus manet. Pia autem voluntatis motio, que affectio quadam supernaturalis est, divina illustratione, & celesti gratia excitata, intellectum inclinat, movetque ad fidei assensum. Hæc pia ad divina propensio, Dei æternæque beatitudinis amore fovetur, & alitur. Hæc est notio quam Iustus pie affectionis tradit Angelicus quod. xiv. de ver. art. 2. ad 10. *Pia affectio voluntatis, qua determinatur intellectus ad assensendum his que sunt fidei, est quidam appetitus boni repressus.* Plurimas difficultates hæc de Scholasticis movent, quas præterire congruum est. Dicamus potius, quod huic divine inclinationi rerum terrenarum cupiditas adversetur. Quare licet peccata contra legem fidem non auferant, illi tamen infidias trahunt, ruinamque parant; quoniam quo magis ardet amor carnalis, eo minus ardet desiderium bonorum celestium. Hinc flagitius repetitis prævalent in voluntate peccatoris affectio ad voluptates, mundanæque felicitatem, & minuitur pius voluntatis affectus erga divina; quo vero decrevit pia affectio, eo magis extenuatur, atque obnubilatur fidei lumen. Ex

quibus colliges, quam languida sit in flagitiosis, scelestisque Christianis lesu Christi fides. Sed hæc nunc persequi haud expediat.

II. De fidei necessitate latius disputant Theologi. Duplicem distinguunt necessitates: alteram vocant medii, seu finis cum quo connexionem habet; alteram præcepti. Id dicitur necessarium necessitate medii sine quo nulli in eventu finis obtineri valet, quocumque modo, sive innocie, sive propria culpa illud omittatur. Id vero nuncupatur necessarium necessitate præcepti, quod ex sola voluntate superioris absolute pendet, & a cuius executione ignorantia inculpabilis, aut impotentia exulare quandoque potest. Quod est necessarium necessitate medii, est quoque necessarium necessitate præcepti; sed non e contrario. Necessitas præcepti adultos dumtaxat obligat, qui solum in actibus humanis locum obtrinet: necessitas medii parvulus quoque adstringit, & eis in rebus reperitur que actus non sunt, ut liquet in baptisimo, & habitu gratiæ sine quibus salus haberi nequit. Necessitas medii bifariam etiam considerari potest. Primum absolute, & in re, eo quod absolute præsert cum sine conjunctionem. Eiusmodi est gratia habitualis, que postea elevatione creature ad finem supernaturalem, si apte natura ad gloriæ consecutionem necessaria est. Secunda necessitas medii est ex Dei institutione, que dicitur necessitas secundum quid, & in voto: cuiusmodi est baptisimus, qui licet absolute in re necessarius sit respectu parvulorum; contingere tamen potest quod adultus solo voto in actu caritatis contentioillum suscipiendi, æternam gloriam assequatur.

III. In præsentia nota de habituali, sed de actuali fide sermo est. Habitum quippe fidei necessarium ad salutem esse necessitate medii, neque in dubium revocatur: quia sine gratia salus æterna haberi nequit, quemadmodum gratia sine fide minime infunditur. Hæc fides actualis, de qua nobis nunc sermo est, alia est explicita, ut dictum est, alia implicita. Illa expresse articulos in seipsis credit, ut *Deum esse unum, & trinum: Christum esse Deum hominem de Virgine natum* &c. Hæc aliquos articulos quorum expressa notitia caret, in altero quem expresse cognoscit, & in quo præfati continentur articuli, credit: ut qui credit expresse quidquid catholica Romana Ecclesia credendum proponit, implicite credit omnia Religionis nostre mysteria.

IV. Salus supernaturalis, ad quam fidem necessarium asserimus, duplex est: prima, & secunda, seu iustificatio, & glorificatio. In

illa

illa est per quam homo ab infirmitate cuiusque culpe, sive originalis, sive actualis, purgatur; altera vero illa per quam homo iustus vitam æternam assequitur. Melchior Canus *Relect. de Sacram. part. 22. concl. 3.* contendit, ad iustificationem latius esse aliquo in eventu fidem implicitam Christi, secus ad salutem æternam: idque Cornelii, de quo in Actibus Apostolorum, exemplo ostendit, subditque hæc esse D. Thomæ sententiam 22. *quest. x. art. 4. ad 3.* quia asserit nullum legisse auctorem qui tamen huic adhæret opinioni, quod alteri maiori, sibi occurreret, subscribere tentaret. Certum nunc est, contrariam sententiam communiter penes Theologos obtinere; ita ut eadem fides ad iustificationem, que ad æternam salutem, requiratur. Auctoritas quam ex D. Thoma Canus opponit, nullo modo ei favet. *De Cornelio* (inquit Angelicus) *sciendum est, quod infidelis non erat: aliqui eius operatio accepta non fuisse Deo, cui suæ fidei nullus potest placere. Habebat autem fidem implicitam, nondum manifestata Evangelii veritate.* Ante Redemptoris adventum fides Christi implicita latius erat. Tempore Cornelii nondum promulgata illa erat lex evangelica, ut omnes ad expressum fidei assensum tenerentur. Exemplum ergo Cornelii minus aptum est ad inferendum, nunc quoque posse fideles abique explicita fide Christi iustos evadere. Hæc ergo misa opinio, communis Theologorum sententia est, eandem ad iustificationem, & ad glorificationem fidem requiri. His positus.

V. Dico 1. *Omnia adultis ratione prædicta necessaria est necessitate medii fides interna, actualis, explicita, & supernaturalis, tum ad iustificationem, tum ad glorificationem.* Asserit ex Dei verbo conlat. Habacuc ii. vers. 4. *Eccc, qui incredulus est, non erit recta anima eius in semetipso. Iustus autem in fide sua vivet.* D. Paulus ad Galat. iii. vers. 11. *Quoniam autem in lege nemo iustificatur apud Deum, manifestum est, quia iustus ex fide vivit: & ad Rom. iii. Arbitratur hominem iustificari per fidem: & ad Hebr. xi. Hæc translatum est, ne videret mortem. Ante translationem enim testimonium habuit placuisse Deo. Sic fide impossibile est placere Deo.* Hinc patet falsam esse opinionem Andreæ Vega, qui *Lib. II. in Trid. cap. x.* censet adultos in peccato mortali existentes, qui invincibiliter laborant ignorantia mysteriorum fidei, iustificari potest abique ullo fidei actu. Quod clarius evincitur ex Synodo Tridentina, que *sess. vi. cap.*

viii. allegans sacre Scripture verba, hæc decernit. *Cum vero Apostolus dicit, iustificari hominem per fidem... ea verba in eo sensu intelligenda sunt quem perpetuus Ecclesiæ sensus tenet: scilicet... quia fides est humane salutis initium, fundamentum, & radix omnis iustificationis, sine qua impossibile est placere Deo, & ad gloriam eius consequi pervenire.* Rationem paucis exponit D. Thomas 2. 2. *quest. ii. art. 3.* Homo elevatus est ad ordinem supernaturalis, & ad beatitudinem ascendendum. Porro ad hunc ordinem pervenire minime potest, nisi superiori, nempe a Deo, dirigatur & instruat. Directori autem, & magistro fides adhibetur necesse est. *Omnia autem talis adhibere* (inquit ille) *oportet quod credit, ad hoc quod ad perfectam scientiam perveniat; sicut etiam Philosophus dicit quod oportet addiscendum credere. Unde ad hoc quod homo perveniat ad perfectam visionem beatitudinis, prærequiritur quod credit Deo, tamquam discipulus magistro doceat.* Certum itaque est non plura debere credere que captum superant intellectus nostri: quapropter proscripta est opinio Petri Abelardi, qui docuit: *Nihil credendum est quod excedat nostrum intellectus virum.*

VI. Obiicit Vega, Eitrix, & Ripalda, recentia testimonia explicari commode posse de fide aut in re, aut in voto; sicut de baptisimo, & penitentia dici solet. R. Fides in voto vere, & proprie fides non est: quemadmodum baptisimus, & penitentia in voto sacramenta reapse non sunt. Eiusmodi sacramenta in voto sufficere aliquando, Patres & Concilia testantur. Nemo vero Patrum, nullamque Conciliorum ideam asserit de fide. Discrimen etiam suapte natura patet inter & sacramenta: quod illorum administratio extrinsece pendet ab hominum, scilicet ministrorum, ope, & industria; illa intrinsece refidet in mente, a nullo hominum exteriori ministerio pendens, sed a solo Deo intus mentem illustrante, & voluntatem tangente. Ignorantia invincibilis Dei, quam obrudit Vega, ut inane commentum reiciamus. Negamus scilicet, dari eiusmodi ignorantiam, ut suo loco probabimus. De infidelitate negativa infra sermo erit.

VII. Dico 2. *Adulti ratione utentes, & in infantia baptizati nequeunt sine fide actuali salutem æternam assequi.* Henricus a S. Ignatio pro contraria sententia plures affert auctores, quos inter Suarez *disp. xii. sec. 2. num. 10.* Lugo *disp. xii. sec. 1. num. 3.* Sed

3. Sed hi duo Auctores absolute non asserunt aduultum in infancia baptisate tinctum posse sine fide actuali saluum fieri. Docent tantum, puerum habentem sanctificationem in baptisate sine fide actualem consequi, si statim postquam peruenit ad usum rationis, moriatur, priusquam de fide cogitet, vel occasio se illi offerat credendi, aut non credendi. Hoc namque in casu saluabitur, inquit Suarez, non ut aduultus, sed ut infans. Quare contendit dumtaxat, quod fides non sit necessaria ad conseruandum iustitiam pro brevi tempore in baptisate infusam; minime vero negat, sed affirmat expresse, ad salutem eternam necessariam esse fidem actualem. Hunc accidere calum posse vix concesserim. Nam postquam affulsit plenam rationis lumen, ad Deum felse convertere aduultus tenetur, eumque fide, spe, & caritate colere. Et cum ipse Suarez asserat, hunc puerum saluum in hoc euentu fieri ut infantem, non ut aduultum, fatetur neminem aduultorem sine actuali fide beatitudinem obtinere.

VIII. Sententia nostra communis est inter Theologos, estque ex ipsa Scriptura deprompta. Nam Marc. ult. dicitur: *Entes in mundum uniuersum, predicate Euangelium omni creature. Qui crediderit, & baptisatus fuerit, saluus erit; qui vero non crediderit, condemnabitur.* Plurimos Scripture sancte textus missos facio, quod obuii sunt, & non pauci supra indicati. Concilia quoque apte hanc firmant sententiam. Tridentinum *sess. vi. cap. vi. de iustificatione loquens ait: Dum diuina gratia aduultu fidem ex auditu concipientes, libere mouentur in Deum, credentes vera esse que diuinitus reuelata, & promissa sunt: & cap. viii. subdit: Fides dicitur esse humane salutis initium, fundamentum, & radix omnis iustificationis.* Hoc idem docent communiter Patres. Aug. ser. xxxviii. antiq. edit. *Sine fide, inquit, nemo ad filiorum Dei consortium potest pertinere: quia sine ipsa neque in hoc seculo ququam iustificationis consequitur gratiam, neque in futuro vitam possidebit eternam.* Ratio denique suffragatur. Quippe nullus aduultus ratione preditus salutem assequitur sine propria cooperatione. Aduultus namque salus eterna conseruat a supremo Iudice tamquam premium, merces, & corona. Nemo autem premium, & mercedem adipiscitur, nisi prius laboris pretium soluat. Porro principium cooperandi diuine gratie pro eterna salutis conseruatione est fides, que dicitur

humane salutis initium. Demptra hac fide, deest principium quo aduultus negotium agere sue salutis ualeat. Necessaria ergo fides est cuiusque aduultus, ut mouere se in Deum, illumque colere, adorare, amare, & ab eodem suam sperare eternam mercedem possit.

IX. Dico 3. *Fide necessaria tam ad iustificationem, tam ad eternam beatitudinem non est fides late dicta, sed theologica, & supernaturalis.* Otensum est, quod omnibus ratione utentibus necessariam esse fidem actualem, quodammodo paruis necessariam esse fidem habitualis in baptisate infusam. Hec autem fides actualis theologice fit oportet, & supernaturalis, diuine reuelationi innixa. Quare haud sufficit fides latius accepta, & cognitione creaturarum, & queque Deum credit ut creatorem. Damna liquidem est hęc propositio: *Fides late dicta ex testimonio creaturarum, similiter motiua ad iustificationem sufficit.* Hanc propositionem alieburnt nonnulli Ripaldar; sed P. Viva hoc saltem esse contendit. Fides late dicta, iuxta Ripaldam, alioquin Theologos, est cognitio supernaturalis a Deo infusa iis qui ex cognitione creaturarum in Deum mentem attollunt. Certum est nunc fidem non sufficere, ut ex propositione innixa. Requiritur ergo fides stricte accepta, que assensus est supernaturalis ex diuina reuelatione procedens, Deumque ut remuneratorem, atque saluatorem spectans, ut infra magis patebit.

CAPUT VIII.

De obiecto materiali fidei, seu de articulis quorum fides necessaria est necessitate medii.

I. Obiectum formale fidei definitiuum supra cap. iiii. num. 4. esse primam veritatem obscure reuelatam. Indicatum quoque ibidem est obiectum materiale primarium fidei theologice esse ipsum Deum, cetera uero reuelata obiectum secundarium. Quoniam uero sermo nunc est de mysteriis quorum fides necessaria est, explicare paulo furtius expedit obiectum materiale fidei, vel exponenda sunt ueritates que fide diuina credenda implicite, vel explicito sunt; queque obiectum materiale fidei constituunt.

II. Itaque uerbum Deo obscure reuelatum, seu quidquid Deus uiatoribus reuelat, est obiectum materiale fidei. Diuiditur obiectum istud in: primum, & secundarium. Illud est Deus ipse, quod nuncupatur & ab scholasticis solet obiectum attribu-

tionis: nam Deus est ad quem omnia alia reuelata referuntur tamquam ad finem, ut inquit D. Thomas 2. 2. quest. i. art. i. *Si uero consideremus materialiter ea quibus asseritur, non solum est ipse Deus, sed etiam multa alia: que tamen sub assensu fidei non cadunt, nisi secundum quod habent aliquem ordinem ad Deum.* Hinc est quod Deus omnium primum sese hominibus credendum reuelat, cetera uero propter seipsum.

III. Hoc uerbum, quod est quod Deus pro seipsum immediate uiatoribus reuelat; ut quando locutus est Angelis post eorum creationem, quibus reuelatit que credere debent; item Hieremie, Michae, & aliique Prophetis, quibus aliquando pro seipsum locutus est. Aliud est uerbum quod Deus non immediate per se, sed medio legato suo, manifestauit: sic Tobie, Zacharie, B. Virgini, aliique plurimis Prophetis, Patriarchis, & sepe per Patriarchas, & Prophetas in ueteri testamento populo secrete sua referatit. Tandem, cum uenit plenitudo temporis, locutus est nobis in Filio, qui Apostolus & Euangelista, & per istos nobis omnibus, diuina & inaudita arcana patefecit. Hos uarios modos, quibus Deus sua nobis mysteria manifestare dignatus est, indicant diuini Scriptores. D. Paulus ad Hebr. cap. i. *Multifariam multisque modis olim Deus loquens patribus in Prophetis, nouissime locutus est nobis in Filio.* Et S. Ioannes cap. i. uer. 17. *Lex per Moysen data est, gratia & ueritas per Iesum Christum facta est.* . . . Unigenitus qui est in sinu Patris, ipse enarratit. Item D. Paulus I. ad Thelalon. cap. ii. uer. 13. *Ideo & nos gratias agimus Deo sine intermissione: quoniam cum accepissetis a nobis uerbum auditus Dei, accepistis illud, non ut uerbum hominum, sed (sicut est uere) uerbum Dei, qui operatur in uobis qui credidistis.*

IV. Celebris diuisio diuini uerbi est in uerbum scriptum, & non scriptum, seu traditum. Verbum scriptum in libris sacris, & canonicis continetur. Canonici libri recensentur a Tridentino *sess. iiii. & sunt sequentes.* Veteris testamenti primo loco numerat quinq; Moyses legislatoris libros, nempe *Genesis, Exodus, Leviticum, Numeros, & Deuteronomium: librum Iosue, Iudicum, Ruth: quatuor libros Regum: duos Paralipomenon: duos Esdrae, primum, & secundum, qui dicitur Nehemias: Tobias, Iudith, Esther, Iob,*

Psalterium Davidicum, centum quinquaginta plinmis comprehentium: Proverbia Salomonis, Ecclesiastem, Canticum Canticum, librum Sapientie, Ecclesiasticum: quatuor Prophetas maiores Iesum, Ieremiam cum Baruch, Ezechielem, Danieli: duodecim minores, nempe Oseam, Ioelam, Amos, Abdiam, Ionam, Micheam, Nahum, Habacuc, Sophoniam, Aggeum, Zachariam, Malachiam: duos Machabiorum libros, primum, & secundum. Testamenti autem noui quatuor Euangelia Matthei, Marci, Luca, & Ioannis: Actus Apostolorum a Luca Euangelista litteris consignatos: quatuordecim Pauli Apostoli Epistolas, unam ad Romanos, duas ad Corinthios, unam ad Galatas, unam ad Ephesios, unam ad Philippenses, unam ad Colossenses, duas ad Thelalonenses, duas ad Timotheum, unam ad Titum, unam ad Philemonem, unam ad Hebreos: Apostoli Petri duas Epistolas: Ioannis Apostoli tres: Iacobi Apostoli unam: Iudee Apostoli unam: & Ioannis Apocalypsim.

V. Scriptores Ecclesiastici aliquando dubitarunt, num libri Eilther, Tobie, Iudith, Sapientie, Ecclesiastici, Baruch, Machabiorum primum, & secundus, epistola Pauli ad Hebreros, epistola Iacobi, secunda Petri, secunda & tertia Ioannis, epistola Iudee, Apocalypsis Ioannis canonicis ascendenti sint. De aliis libris recentibus nunquam dubitatum fuit; sed tamquam canonici habiti omni tempore fuerunt. Porro licet de his quoque numero indicauimus, dubitatum ab aliquibus fuerit, atqueuam eosdem in Canonem librorum sacrorum perscribere Ecclesia iussisset; nunc tamen haud licet de illis dubitare, sed omnes pro canonicis habendi sunt, ut precipit Tridentinum *sess. vi. Si quis autem libros ipsos integros cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesia catholica legi consueuerunt, & in ueteri uulgata latina editione habentur, pro sacris non susceperit, anathema sit.* Maltre hac de re questionem inlitiu possent; sed non est inlitiu nostri eadem uersare. Illud dumtaxat nostra interet admonere, omnia in recentibus sacris codicibus contenta ad obiectum materiale fidei atinere, omniaque diuina fide credenda esse explicita, uel implicita, ut infra declarabitur.

VI. Verbum Deo non scriptum, seu traditum, illud est quod litteris mandatum non est, sed a Deo reuelatum Patribus, Prophetis, & Apostolis de ore in os ad nos peruenit, & hominum cordibus, quemadmodum

quidam autem, ut maiores, fidem implicitam habebant in fide maiorem: unde & eis sacramentum redemptionis sub signis sacrificiorum proponebatur. Vide que docet idem Anglicus 2. 2. quest. 11. art. 7. ubi docet, aliquos Ethnicos salutem affectuos ante Christi adventum fide Christi tantum implicita: tunc quippe lex moëtica solos attingebat Iudeos. Quare gentes que legem servabant nature, fideque implicita Christi profuse erant, salutem eternam assequi poterant. Et hæc communis est Patrum, Theologorumque sententia.

XII. Dico 3. Post sufficientem Evangelii prædicationem omnibus adultis necessaria est fides explicita Trinitatis, & incarnationis ad eternam salutem assequendam, necessitate medii. Hæc quoque sententia communior est penes Theologos, & expresse eruitur ex Scripturis, & Conciliis. Evangelista Ioannes cap. 11. eam docet: *Qui autem non credit, iam iudicatus est, quia non credit in nomine unigeniti Filii Dei*. D. Paulus ad Galat. cap. 11. *Scientes autem quod non iustificatur homo ex operibus legis, nisi per fidem Iesu Christi*. & nos in Christo Iesu credimus, ut iustificemur in fide Christi. D. Marc. cap. xvi. *Predicate Evangelium omni creature. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit; qui vero non crediderit, condemnabitur*. D. Matth. cap. ult. *Docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*. Concilium Tridentinum sess. vi. *Disponitur autem ad ipsam iustitiam, dum excitati divina gratia & aditus, fidem ex auditu concipientes habere moventur in Deum, credentes vera esse que divinitus revelata, & promissa sunt, atque illud in primis, a Deo iustificari impium per gratiam eius, per redemptionem que est in Christo Iesu*. D. Athanasius in Symbolo: *Hæc est fides catholica, quam nisi quisque fideliter, firmiterque crediderit, salvus esse non poterit*. In hoc autem Symbolo emulceat explicatur incarnationis, & sanctissime Trinitatis mysterium. D. Thomas 2. 2. quest. 13. art. 7. *Post tempus autem gratia revelata, iam maiores, quam minores tenentur habere fidem explicitam de mysteriis Christi*. Hanc denique sententiam communiter Theologodocent, & Casuiste. Sotus in IV. dist. v. quest. univ. art. 2. conclus. 3. Petrus de Ledelma Lib. IV. cap. x. Suarez Tom. IV. in 111. par. disp. iv. sect. 2. Azorius Tom. I. Lib. VIII. cap. vi. quest. vi. Lugo disp. 11. sect. 4. n. 106. Serra quest. 11. art. 7. concl. 7. Marti-

nez de Prado quest. 14. §. 3. n. 14. Ioannes a S. Thoma disp. 19. art. 1. Gonet disp. vi. art. 3. Ferte g. 12. §. 2. num. 52. Salmanticenses Scholastici disp. vi. dub. 1. §. 3. num. 77. Sanchez Lib. II. sum. cap. 11. num. 8. Salmanticenses Morales tract. XXI. cap. 11. punct. 2. num. 15. & communiter Thomistæ fere omnes. Huius sententia ratio clara est. Quippe ostensum supra est, fidem implicitam Christi fuisse omni tempore post Adæ peccatum necessariam. Porro status novi foederis, seu gratia, perfectior cum sit, perfectiorem quoque notitiam illius status requirit. Hæc autem perfectior notitia non nisi expressa fides Christi, & Trinitatis esse potest. Eadem ratio evincit necessitatem fidei in Christum, & Trinitatem: quia fides explicita incarnationis haberi nequit sine fide explicita Trinitatis.

XIII. Contrariam sententiam recentiores non pauci sequuntur. Eam sibi semper veram fuisse valde probabilem, scribit P. Patritius Sporer tract. 11. in prim. præcept. Decal. cap. 11. sect. 11. §. 4. num. 9. pro eadem citat Layman, Tanerum, pluresque alios. Quæ tamen opinio, tanquam contraria apertissimis Scripturæ, sanctorum Patrum, & potissimum D. Thomæ textibus, nullo modo in praxi sequenda est, eamque ut improbabilem reicimus. Nec officit quorundam recentiorum auctoritas nullo solido argumento mixta. Gratis liquorem allent, Scripturæ textus prodere necessitatem que medii, vel præcepti appellari potest: ac lubinde ignorantia invincibilis ab eadem excusare valet. Hoc siquidem peragium vanum est. Ut enim abolitum necessitatem fidei, quam de præstis mysteriis Scriptura declarat, temperare, & ad solam præcepti obligationem restringere iure valeret; id vel aliis Scripturæ textibus, vel Patrum auctoritate evincere deberent: quod prætere cum nequeant, conruit eorum interpretatio.

XIV. Quæst. I. An post sufficientem Evangelii prædicationem per accidens contingere possit quod aliquis Christi fide tantum implicita iustificetur. Adhærent Salmanticenses tum Scholastici tract. XVII. dist. p. dub. 1. §. 3. num. 79. tum Morales tract. XXI. cap. 11. punct. 2. num. 18. Roncaglia tract. vi. cap. 11. quest. 3. alique iuniores. Quoniam, inquirunt, fieri potest quod catechumeno proponatur Deus ut auctor, & sufficientis promulgationis, conlequi ex natura rei necessitatem explicitæ fidei in Christum, & Trinitatis notitia. Hoc autem in casu iustificaretur catechumenus, quia posset Deum

au-

auctorem supernaturalem, quem credit, amore caritatis diligere.

XV. Resp. Nunquam contingere potest quod post sufficientem Evangelii prædicationem quicumque iustificetur, & salutem assequatur absque expressa Christi fide, neque per se, neque per accidens. Hæc sententia communior est penes Theologos, & mihi unice veræ. Quoniam, latentibus advertatis, Scriptura, & Patres absolute docent explicitam Christi fidem esse ad salutem necessariam. Arbitraria ergo est distinctio necessitatis per se, & per accidens. In his namque quæ ex divina institutione pendunt, non ratio humana, sed divina voluntas consulenda est. Deus autem, ut ex eius verbo scripto nobis constat, necessitatem fidei explicitæ in Christum ad salutem eternam assequendam tanquam medium necessariam in nobis requirit. Accedit quod facta positione præsentis providentiæ, in qua nemo nisi per Christum redimitur; ex rei natura conlequitur neminem, nisi per Christi fidem expressam, fieri salvum posse. Contingere ne potest aliquis absque Christi redemptione salutem assequatur? Absit ut id dicatur. Ergo promulgatione facta istius redemptionis nemo sine fide expressa in hunc Redemptorem reipia salvatur. Ante promulgationem satis erat implicita fides Christi: quia imperfecto illius status, & obscuritas revelationis prædicantis cælestem Messiam, id concedebant. At facta novi foederis promulgatione, ex natura perfectionis status, atque adeo ex rei natura in hoc statu, accedente etiam divina institutione, elicitur, expressam Christi fidem ad utramque salutem necessariam esse. Quod reponunt Salmanticenses, hoc verum habere per se, sed per accidens, arbitrarium commentum est. Concedo equidem catechumeno proponi posse Deum auctorem supernaturalem absque expressa Christi notitia; sed subdo, posse etiam eidem proponi Deum auctorem naturalem abique expressa cognitione Dei auctoris ne hoc in eventu? Quid reponis? Dei auctoris supernaturalis expressam fidem, posita elevatione creature rationalis ad statum supernaturalem, ex natura rei necessariam esse? Idipsum assero ego, nempe admittam hypothese prædicæ incarnationis, & sufficientis promulgationis, conlequi ex natura rei necessitatem explicitæ fidei in Christum. Data enim præfata hypothese, nemo nisi per Christum redimitur. Ergo nemo, nisi per expressam Christi fidem, iustus evadit.

Cur in veteri lege rudes iustificabantur fide implicita Christi? Quia hæc fides insufficientem promulgata non erat: quia sub figuram, typumque cortice incarnationi Christi latebat. Ergo sublato velamine, ac Iuce cælesti per omnem terrarum orbem diffusa, expressa fides requiritur. Alioquin inter rudes veteris, & rudes novi testamenti nullum foret discrimen. Hanc nostram sententiam conceperis verbe docet D. Thomas in III. dist. xxv. quest. 11. art. 2. quest. 11. c. 2. In tertio autem statu post mysterium Christi, quia iam mysterium Christi completum est, & corporatior, & visibiliter prædicatum, omnes tenentur ad explicite credendum; & si aliquis in statu non haberet, Deus vi revocaret, nisi ex sua culpa remaneret. En casum in terminis, ut aunt, propositum de catechumeno, & quocumque alio adulto, a D. Thoma. Quid respondet? Consequi ne ad distinctionem per accidens? Afferit ne, deficiente in structore, qui proponat rudi catechumeno incarnationem Christi, posse eiuomodi catechumenum per accidens abique expressa Christi fide iustificari, & salutem assequi? Minime sententiæ; sed in finem se recipit divine bonitatis, Deumque ipsum hoc in eventu revelaturam fore huic adulto Christi fidem, nisi sua culpa obicem posuisset. Non est ergo de mente D. Thomæ ambigendi locus. Auctoritatem quam Salmanticenses, & ex ipis Roncaglia opponunt eiusdem D. Thomæ ex 2. 2. quest. 11. art. 7. extra rem omnino est, quoniam ibidem Anglicus loquitur de Ethnicis tempore veteris legis.

XVI. Obiiciunt Salmanticenses, experientia constare Deum diligere amore supernaturali abique explicita Christi fide, ut patet in iustificatis. Idem ergo in catechumeno contingere potest. Præterea quamquam ex Scriptura baptismi necessitas expresse asseratur, nihil impedit quominus fidei baptismi desiderio quis salutem assequatur. Resp. Experientia, que obtruditur, inanis est. Quod catechumeno notitiam habeat Dei auctoris supernaturalis abique expressa Christi fide, transeat. Quid inde? Experientia non patet, hanc notitiam satis esse ad iustificationem? Nos cum D. Thoma asserimus, Deum in præsentis providentiæ omnes homines illuminare, nisi illorum culpa obstitit. Deus instructorem mittit, nisi propria iniquitate le homines indignos effecerint. Quando ergo expressa Christi fides deest, credendum culpa defecere didicimus; atque adeo finem

ne

ne hac fide iustificari quemquam posse negamus. Paritas de iustificatis inepta est. Nec enim dicimus, omni tempore, & in omni actu necessarium esse expressam Christi fidem; sed eam ad utramque salutem necessarium dicimus. Quod iustus possit actum fidei Dei edere, qui expresse de Christo cogitet, quis est qui neget? Hic enim virtute meritorum Christi omnes suos elicit actus, pluresque fidei expresse in Christum iam elicit; & quamvis, dum aliquando Deum diligit, acta de Christo non cogitet; vita tamen eiusdem Christi vivit, eundemque passionem sibi applicuit, illique fide, spe, & caritate adheret. Que omnia ab infidei, & catechumeno abluunt; ideo nulla paritas. De baptismo dictum est supra, nos ex Patribus, & communis traditione habere, fides esse ad salutem baptismum in voto, quando re lapsi nequit: nihil vero simile de fide habetur; immo expresse asserunt Patres, postissimum D. Thomas, divinam providentiam supplere defectum ministerii humani, nisi culpa hominis oblit. Ex natura quoque diversa fidei, & baptismatis discrimen colligitur: quod hoc ab exteriori ministro pendet, illa a solo Deo. Utique fides ordinario modo concepta est ex auditu; sed facillime predicatio externa per internum illustrationem suppleri valet. Denique qui expresse credit in Christum, expressam notitiam habet mediis quod solum, & unicum ad vitam ducit; & in hac expressa fide desiderium baptismi haberi potest. Qui contra expressa fide Christi caret, cognitione delituit illius vite et quae sola ad aeternam beatitudinem ianuam reletur.

XVII. Quæst. II. An homini ignoranti mysteria incarnationis, & Trinitatis neganda sit absolutio sacramentalis? R. Affirmat communissima Theologorum sententia. Graviter ergo peccaret minister qui abolveret quemquam talium mysteriorum ignorantia laborantem. Quia quicumque ignorantia incarnationis, & sanctissimæ Trinitatis laborat, ad penitentiam sacramentum ineptus, & incapax est. Si enim hæc ignorantia vincibilis sit, res clara est. Si postea sit invincibilis, quam in aliquo raro casu dari contendunt Salmanticenses cum quibusdam aliis, licet non sit culpabilis, est tamen obis ne quis aptus sit ad sacramentum penitentiae suscipiendum. Quare illi ipsi Auctores, postissimum Salmanticenses, qui sustinent, alioquin in casu catechumenum salvum fieri posse fide tantum implicita Christi, negant, hæc

sola fide perfusum capacem esse absolutiōnis sacramentalis. In quo quam bene sibi consentit, ipsi videntur: docent enim, eandem fidem requiri tum ad iustificationem, tum ad aeternam beatitudinem.

XVIII. Hinc collige, quam merito damnata hæc propositio sit ab Innocentio XI. *Absolutio capax est homo, quantumvis laboret ignorantia mysteriorum fidei, & etiam si per negligentiam, etiam culpabilem, nesciat mysterium sanctissimæ Trinitatis, & incarnationis D. N. Iesu Christi.* P. Viva in explicatione istius thesisi, 7. duplicem capacitatem distinguit: alteram ad abolitionem iustitiam, alteram ad abolitionem validam: concluditque, illicite quidem ignorantem talia mysteria abolvere; at e contrario valide abolveretur, si ea duo mysteria credenda essent solum necessitate præcepti, non mediis. Hic quis elicit n. 10. hoc conlectarium. *Hinc sequitur, non esse reticendam, nec favere hæc thesi proscripta laudatam opinionem Marchantii, quod scilicet non sint repetende confessiones ab eo qui ignorabat mysteria Trinitatis, & incarnationis: quamvis enim non absoluitur licite qui ea ignorat; at probabilis est quod absolvetur valide: quoties autem probabilis est confessionem præteritam fuisse validam, eam non est repetenda.*

XIX. Subdit deinde, sibi probabilis videri, fidem explicitam mysteriorum incarnationis, & sanctissimæ Trinitatis necessariam esse necessitate dumtaxat præcepti. Atque ut ab hoc ultimo aspicimur, gratis, & absque fundamento docet, probabilior esse hanc suam opinionem. Nec enim omnes quos laudat Auctores, absolute defendunt solum necessitatem præcepti, sed quidem in aliquo dumtaxat casu raro per accidens contingere posse aiunt quod sola implicita Christi fides sufficiat ad iustificationem. Ceterum communior, immo communissima, & mihi unice vera, sententia docet, necessarium esse fidem explicitam incarnationis, & Trinitatis necessitate mediis. Quare dubio procul probabilior est opinio ista. Quo posito, falsam prorsus reputo opinionem P. Viva dicentis, quoties probabilis sit confessionem præteritam fuisse validam, eam non esse repetendam, falsam, inquam, reputo hæc opinionem huius de qua disputamus, controversæ applicatam. Nam quod periculosè absolute probabilis de valore præteritæ confessionis existat ab onere repetendæ confessionis, extra disputationem est. Verum quando probabilis videretur confessionem nullam fuisse,

minor probabilitas satis minime est ut quis liberetur ab obligatione repetendæ confessionis. Porro probabilior est explicitam Christi fidem necessariam esse necessitate mediis ad iustificationem, & beatitudinem. Ergo probabilior est nullam esse confessionem illorum qui præfata ignorant mysteria. Reticienda ergo confessio est: quoniam in sacramentorum materia probabilior, immo iustior opinio amplectenda est. Quod postea addit P. Viva, posse illum qui eiusmodi ignorat mysteria, absolvi non licite, sed valide, mihi incompetitum est. Nam hæc ignorantia aut invincibilis est, aut vincibilis. Si vincibilis, parat confessionem nullam esse ex thesi proscripta. Si invincibilis asseratur; & valide, & licite penitens abolveretur, & minister dumtaxat peccaret, si penitentis instructionem omitteret. Quare ex parte Confessarii illicita absolutio foret. Et hæc forsitan est P. Viva opinio, quam tamen nos reitimus: quoniam ignorantiam invincibilem post promulgationem evangelicæ legis haudquam admittimus. Idecirco illicitam, & nullam asserimus abolitionem illius qui incarnationis, & Trinitatis ignorantia laboret. Quare si ignorantia irretitus homo sit, Confessarius teneret tali homini abolitionem sacramentalem denegare. Et hæc sententia communissima est, quam nec ipse P. Viva negare potest, quamque defendunt vel ipsi Salmanticenses *loc. cit. num. 19.* & passim alii recentiores. Denique ut quis dicatur habere fidem explicitam incarnationis, & Trinitatis, haud est necesse ut explicitam notitiam habeat eorum omnium veritatem quæ ad præfata attingunt mysteria; sed satis est ut explicitam habeat fidem triam Perlonarum distinctarum, credatque secundam Perlonam, nempe Filium Dei hominem factum, mortuum, & a mortuis resurrexisse, atque in celum ascendisse, ut genus redimeret humanum.

CAPUT IX.

De Symboli, seu fidei articulis.

I. Verbum scriptum, nempe universam sacram Scripturam, & verbum traditum, scilicet traditiones apostolicas, materiam esse, seu obiectum fidei christianæ, superiore capite ostensum est. Nunc autem addimus, Symbolum quoque Apostolicum, quod summam doctrinam christianam continet, ad fidem nostram pertinere. Antequam vero Symboli Apostolici articulos explicio, pauca Conc. Theol. Tom. I.

de Symbolorum numero generatim prælibare expediat.

II. Atque ut ab ipso Symboli nomine aspicimur, Symbolum fidei brevis summa est quæ præcipuos fidei articulos continet. Appellatur quoque signum, vel testera, quia fideles iocernuntur. Quadruplex in Ecclesia Symbolum receptum est, videlicet Apostolicum, Nicænum, Constantinopolitanum, & Athanasianum. De hoc Athanasii Symbolo disputant eruditi viri, adindicandum ne Athanasio sit. Communitur sententia negat, ad Athanasio editum illud esse: tum quod inter antiquissimos operum Athanasii codices non habetur; tum quod hæreticos post Athanasium ortæ, ut Nestoriana, & Eutychniana, expresse confitentur in hoc Symbolo. Quamvis vero conscriptum ab Athanasio non fuerit Symbolum illud, tota tamen eiusdem doctrina in operibus continetur Athanasii. Et quod caput est, Symbolum illud certissima est fidei regula, cum illud Ecclesia universa approbaverit, fuisse ministris præceptum ut illud diebus dominicis recitarent. Qui Symbolum istud Athanasio tribuerant, facti errore decepti sunt.

III. Symbolum Constantinopolitanum editum fuit abusum Macedonianum, etque idem paullulum licet auctum, ac Nicænum Symbolum in Concilio Nicæno contra Arianos conditum. De his duobus Symbolis nullum est inter Theologos diffidium.

IV. Symbolum Apostolicum ab omnibus tum catholicis, tum hæreticis suscipitur. Id solum in discrimen adducitur, fuerit ne ab Apostolis ipsis sub definita formula constitutum. Catholicis Scriptores plures referunt Calvinum cum Erasmo, & alios negantem ab Apostolis Symbolum istud concinnatum fuisse. At Calvinus non inficiatur absolute, sed fateatur hoc Symbolum a veteribus Apostolis tribui, & in eodem doctrinam Apostolorum, & solidis Scripturæ testimoniis consignatam haberi, & ab ipsa Ecclesie origine traditam. Inquit enim lib. II. Inst. cap. xvi. num. 18. *Apostolicum autem nuncupo, de auctore interiri minime sollicitus. Apostolis certe magno veterum Scripturam consensu adscribitur, sive quod ab illis in commune concipitur, & editum existimantur, sive quod consensum istud ex doctrina per eorum manus tradita, bona fide collectum tali elogio confirmandam censuerunt. Neque vero mihi dubium est quin a prima statim Ecclesie origine, adeoque ab ipso Apostolorum saculo, in usum publicæ, & omnium calculeis recepte, constar publicæ.* E

fectionis obtinuerit. . . . Quo intellecto, de Audore vel auxilio laborare, vel cum aliquo disglari, nihil attinet: nisi qui forte non sufficiat certum habere spiritus sancti veritatem, ut non simul intelligat, aut cuius ore enuntiata, aut cuius manu descripta fuerit.

V. Ubique Calvinus suam ostendat supercilium. Fatetur, veteres magno consensu Symbolum istud ad iudicandum Apollolis. Quid est ergo quod ipse veteribus non subscribit? Quenam illi ratio est a veteribus recedendi? Nulla præter superbie typhonem, ambitionemque aliis contradicendum. Neque nos super hac re anxie disglidamur, quoniam scimus, factum istud ad fidem minime pertinere. Sed veterum insilire vestigis nobis aridet, quando ab illidem declinandi nulla valida occurrit ratio. Dicimus ergo cum communi Catholicorum consensu Symbolum istud ab Apollolis conditum esse quia primorum sanctiorum Patres, cum tales fide dignissimi, id asseverant. Irenæus Lib. I. advers. heres. cap. 11. *Ecclesia per universam orbem usque ad fines terre servata, ab Apollolis, & Discipulis eorum accepit eam sententiam quæ est in unum Deum, Patrem omnipotentem &c.* Tertullianus Lib. de præf. cap. xxxvii. *In ea regula incitimus, quam Ecclesia ab Apollolis, Apollolis a Christo, Christus a Deo tradidit.* Lucifer Calaritanus Lib. II. adv. Constantinum Imperatorem hoc Symbolum appellat *fontem discipline, & regulam fidei per Apollolis traditam.* Constantinus Ambrosium Lib. I. *epist. viii.* ad Siricium, Rufinum in expositione Symboli præfatione ad Laurentium, sanctum Leonem ad Pulcheriam Augustam, & Patres communiter. Nec obest quod obijciunt, Symbolum istud non esse Scripture canonice partem, neque a S. Luca recenseri in Actibus Apollolorum. Hinc potius colligere Protestantibus deberet, se mirum in modum hallucinari, dum negant verbum traditum: nam Symbolum istud recipiunt tamquam doctrinam divinam, tamen scriptis non consignatam, sed de ore in os diffusam, queque per omnium veluti manus ad nos usque pervenit. Velint ergo, nolint, aut apollolis traditiones admittant, aut Symbolum apollolis recitanti necesse est. Multa jellertur Apollolis que Lucas minime recensuit. Quare argumentum inficiale nullius hic ponderis est.

VI. Recensende nunc sunt istius Symboli sententie singule, quas articulos appellamus, quosque duodecim, iuxta numerum duodecim Apollolorum, esse communitur asseverant Doctores.

Primus est: *Credo in Deum, Patrem omnipotentem, creatorem cali, & terre.*

Secundus: *Et in Jesum Christum filium eius, unicum Dominum nostrum.*

Tertius: *Qui conceptus est de Spiritu sancto, natus ex Maria Virgine.*

Quartus: *Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & sepultus.*

Quintus: *Descendit ad inferos, tertia die resurrexit a mortuis.*

Sextus: *Ascendit ad celos, sedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis.*

Septimus: *Inde venturus est iudicare vivos, & mortuos.*

Octavus: *Credo in Spiritum sanctum.*

Nonus: *Sanctam Ecclesiam catholicam: Sanctorum communionem.*

Decimus: *Remissionem peccatorum.*

Undecimus: *Carnis resurrectionem.*

Duodecimus: *Vitam æternam.*

VII. Quamquam Catechismus Tridentinus duodecim articulis universon Symbolum comprehendat, ad numerum reliquos Apollolorum, Theologi tamen res creditas considerantes, illud in quatuordecim tribuunt sententias, seu articulos: quam divisionem D. Thomas 2. 2. *quest. 1. art. 8.* approbat; alteram tamen non improbat, sed æque probat, immo etiam priori præfert exponens apostolicum Symbolum. Patrum momenti res habet, cum nullum sit discrimen nisi penes maiorem explicationem. Præfatus Catechismus tres in partes hoc Symbolum tribuit I. *Part. cap. 1. num. 4.* In una, divine nature prima Persona, & mirum creationis opus describitur: in altera, secunda Persona, & humane redemptionis mysterium: in tertia, tertia item Persona, caput, & fons sanctitatis nostre. Theologi cum D. Thoma *loc. cit.* in duo veluti genera totum Symbolum partiuntur. Nam de Deo vel credimus que ad naturam ipsam divinam spectant, & ea sunt septem: *Et ideo* (inquit D. Thomas) *prima distinctio creditibilium est, quod quedam pertinent ad maiestatem Divinitatis quædam vero pertinent ad mysterium humanitatis Christi, quod est præter sacramentum.* Circa maiestatem autem Divinitatis tria vobis credenda proponuntur. Primo quidem unitas Divinitatis & ad hoc pertinet primus articulus. Secundo Trinitas Personarum: & de hoc sunt tres articuli secundam tres Personas. Tertio vero proponuntur nobis opera Divinitatis propria: quod

rum primum pertinet ad esse naturæ; & sic proponitur nobis articulus creationis: secundum pertinet ad esse gratiæ; & sic proponitur nobis sub uno articulo omnia pertinentia ad sanctificationem humanam: tertium vero pertinet ad esse gloriæ; & sic proponitur nobis aliud de resurrectione carnis, & de vita æterna. Et ita sunt septem articuli ad Divinitatem pertinentes. Similiter etiam circa humanitatem Christi ponuntur septem articuli: quorum primus est de incarnatione, sive de conceptione Christi: secundus de natiuitate eius ex Virgine: tertius de passione eius & morte, & sepultura: quartus de descensu ad inferos: quintus est de resurrectione: sextus de Ascesione: septimus de adventu ad iudicium. Et sic in universon sunt quatuordecim. Quidam tamen distinguunt duodecim articulos fidei, sex pertinentes ad Divinitatem, & sex pertinentes ad humanitatem. Tres enim articulus trium personarum comprehendunt sub uno: quia eadem est cognitio trium personarum. Articulus vero de opere glorificationis distinguuntur in duos, scilicet resurrectionem carnis, & gloriæ anime. Similiter articulus conceptionis, & natiuitatis coniunguntur in unum.

VIII. Perspicua sunt hæc omnia. Quia tamen de summa doctrina fidei nostre terminum est, lubet nonnulla addere que singulorum notitiam enucleatius declarent. Panca primum deibantur circa septem articulos qui Divinitatis maiestatem spectant. Primus ergo articulus præfert, Deum esse in natura & substantia unum, æternum, infinitum, immensum, & maiestatem summam, ubique non solum potestatem, vi, & efficacitate, sed etiam remota vere præsentem, cuius ditioni omnia subdantur: qui est supremus omnium rerum Dominus, qui nullo suo omnia moderatur, cognoscit, videt, atque disponit.

IX. Secundus articulus primam in natura divina Personam, Patrem scilicet, prodit, quæ est principium duarum Personarum divinarum. Illius proinde credimus genitorem Filii, & spiratorem Spiritus sancti, parique ratione eum ingenitum credimus, id est, a semetipso, & per seipsum substantentem, ab alio suum esse minime habentem.

X. In tertio articulo credimus secundam in natura divina Personam verum Deum, qui ex Patre solo genitus sit ab æterno, naturalis Dei Filius, consubstantialis, & per omnia Patri æqualis, Patrique unicum Verbum, & expressa imago, eum plene representans, & exprimens.

XI. Prosemitur in quarto articulo tertiam in natura divina Personam Spiritum sanctum, qui ex Patre, Filioque ab omni æternitate procedens, qui verus trique, coæternus, cœqualis, consubstantialis Deus est.

XII. Quintus articulus nobis credendum proponit Deum rerum omnium conditorem, qui solo nutu, verbo suo universon mundi machinam, tam visibilia, quam invisibilia, in tempore ex nihilo produxit, æque producta conservat, dirigit, curat, & gubernat infinita patientia, ac bonitate summa: cui sicut prima causa est, a qua cuncta ex nihilo condita in temporis initio dimanarunt; ita est ultimus finis, ad quem omnia referuntur.

XIII. Sextus articulus nobis proponit Deum omnium iustitiam, & gratiæ, ac sanctitatis largiorem, qui peccata nobis dimittit, peccatorumque per gratiam adoptionis, que peccata delet, in suam caritatem, & amicitiam restituit.

XIV. Septimus articulus nobis exhibet credendum, Deum esse gloriæ æternæ, vitæque cælestis datorem, in cuius visione, & amore beatorum spirituum felicitas fide est.

XV. Articulus qui ad humanam naturam in Personam Filii assumptam pertinet, primus representat Filium Dei de cælis in terram descendisse, sibi que mirabili nexu, & vinculo humanam naturam copulasse. Facta hæc coniunctio, Persona hæc divina in duabus naturis, divina scilicet, & humana, subsistit: atque adeo in tempore Verbum incarnatum conceptumque dicitur sine Patre in teris ex incorrupta virgine, in qua operante Spiritus sancti virtute Verbum caro, & homo factus est.

XVI. In secundo profertur eundem Dei Filium humanam natura assumpta ex immaculata virgine natum produisse, & camque Mariam Dei matrem, simulque virginem constantem.

XVII. Tertius articulus ostendit, Christum Dominum munere docendi, & miracula patrando peracto, sub Præfide Pontio Pilato crucifixum, mortuum, ac sepultum fuisse.

XVIII. Quartus adnotat, Christo iam mortuo, eundem animam ad inferos descendisse, ibique tantum mansisse, quamvis illius corpus in sepulcro iacuit. Ad illas porro infimas sedes, leu abita receptacula penetravit, ut morte, demoneque devicto patrum animas liberaret. Triduo iacuit in sepulcro; & licet corpus ab anima separatum

sum fuerit; Divinitas tamen nec a corpore, nec ab anima fuit feiuncta.

XIX. In quinto articulo credimus, tertia die victorem Christum ex inferis redeuntem sua vi, & potestate a mortuis resurrexisse, vitamque immortalē, glorioſque plenam altitutum fuiffe.

XX. Sextus articulus eundem Christum proponit, abſoluto humane redemptionis negotio, poſt quadraginta a reſurrectione dies in caelum propria virtute aſcendiſſe. Quippe ſecundum naturam humanam evedtus eſt in caelum, ſedeſque ad dexteram Patris, eodem aequalis, & eadem maiestate reſurgens.

XXXI. In ſeptimo tandem articulo credimus extremum iudicii diem, quando Chriſtus Dominus iterum de caelo deſcendet, ſeveram iudicis perſonam agens, ut iudicet univerſum terrarum orbem, & palam unicuique reddat, prout quiſque in proprio corpore geſſit ſive bonum, ſive malum: omnes enim ante illius tribunal tam improbi, quam probi adſtabunt, ſive qui ante illum tremendiſſimum diem mortem obierint, ſive qui adhuc in carne vivi hoc in mundo peregrinabuntur.

XXII. Hæc eſt diſtinctio articulorum quam Theologi communiter tradunt. Si quod ipſe ſentio, prodeſſe licet, planior, & expeditior mihi videtur illa quam Catechiſmus Tridentinus exponit, ad duodenarium numerum omnes Symboli articulos reſtringens; iuxta ordinem, & methodum, qua in ipſo Symbolo digeſti ſunt. Explanatio quoque, quam eorundem articulorum præſatus Catechiſmus tradit, omnibus illis præferenda eſt. In expoſitione quatuordecim articulorum, veſtigiiſ inſiſtens Theologorum, de articulo Eccleſiæ nihil expreſſe dixi. Idcirco pauca modo lubricienda ſunt. Nonus ergo articulus ſanciam Eccleſiam catholicam credendam proponit. Quid nomine Eccleſiæ intelligatur, ſubſiſtente laudatus Catechiſmus, & a nobis dictum eſt ſupra; quod fit fidelium congregatio viſibilis ſub uno viſibili capite, qui eſt Romanus Pontifex. Si enim viſibile corpus eſt Eccleſiæ, ut vel ipſi ſancitur hæretici, a viſibili capite regatur oportet. Eccleſiæ hæc ab Adam utique ad ſæculorum conſummationem una ſemper fuit, eſt, & erit: in terris dicitur militans, quæ bonos, maloſque ſunt ſuo complectitur; & in celis triumphans, quæ cœcum feliciffimum beatorum ſpirituum, & eorum qui de mundo, carne, & damone triumphant, atque æterna beatitudine fruuntur comprehendit. Una ergo eſt Eccleſiæ, duas veluti partes comprehendens, militan-

tem, & triumphantem. Sancta appellatur, quod Deo dicata, & conſecrata ſit; quod, veluti corpus cum ſancto Chriſto capite Domino totius ſanctitatis fonte coniungatur: denique doctrinam ſanciam doceat, quod ſacramenta, divinæ ſanctificationis gratiæ inſtrumenta, adminiſtret, ac legitimum ſacrificium cultum Deo offerat. Catholica denique nuncupatur, id eſt univerſalis. Hanc particulam non poſitam primitus ab Apoſtoliſ, ſed temporis decurſu additam fuiſſe ſimilimum eſt, maioris explicationis gratia. Siquidem dicitur hæc vox catholica nota Eccleſiæ, non veluti infantis, & in cunis poſitæ, qualis erat quando Apoſtoli conſiderunt hoc Symbolum; ſed adultæ, & in ſtatu perfectæ conſtitutæ. Quamvis enim eadem ſemper fuerit, diverſos tamen habuit ſtatus, ut indicavimus. Sanctorum communio non conſtituit articulum diſtinctum, ſed noni articuli explicatio maior eſt. Unitas enim ſpiritus a quo Eccleſiæ regitur, eſſicit ut quidquid in eam collatum eſt, commune ſit, inquit Catechiſmus Tridentinus, quem conſule, ſi maiorem cupis Apoſtoliſ Symboli explicationem.

XXIII. Ultimo advertere licet, quod eſti in quibusdam Eccleſiis Symbolum apoſtolicum nonnullis particulis auctum fuerit; in Eccleſiâ tamen Romanâ intemeratum ad plura ſæcula cuſtoditum ſemper eſt. Aquileienſis, & Orientalis Eccleſiæ particulas, paucas licet, huic Symbolo addidit adverſus inſurgentes hæreſes, ut teſtatur Rufinus in expoſitione Symboli. Illud (inquit) non importune commonendum puto, quod in diverſis Eccleſiis aliqua in his verbis inveniuntur adieſta. In Eccleſiâ tamen urbis Romæ hoc non deprehenditur factum: quod ergo propterea eſſe arbitror, quod neque hæreſis illa illiſ ſuſcepit exordium: & nos ubiſi ſeruatit antiquus, eos qui gratiam baptiſmi ſuſceperunt, publice, id eſt fidelium populo audiente, Symbolum reddere; & utique adiectionem unius ſaltem ſermonis eorum qui præceſſerunt in fide, non admittit auditus. In ceteris autem locis, quantum intelligi datur, propter nonnullos hæreticos addita quedam videntur, per quæ novella doctrine ſenſus credentur excludi. Nos tamen illum ordinem ſequimur quem in Aquileienſi Eccleſiâ lavari gratia ſuſcepimus.

CAPUT X.

De fidei chriſtiane præceptis.

TRiplex diſtingui ſolet fidei præceptum. Primum præcipit ut ea que credenda ſunt, ſciantur. Secundum iubet aſſentiri interius myſteris credendis. Tertium imponit externam fidei confeſſionem oportuno tempore faciendam. Hæc tria mandata affirmantia, & poſitiva nuncupantur. Dantur deinde præcepta que negantia dicuntur, affirmantibus oppoſita, ut ſunt non negare fidem exterius, non profiteri hæreſim, ſeu infidelitatem: ſed hæc in primis includuntur. In præſentia de ſolo præcepto quod ſcire credenda imperat, fermo eſt.

S. I.

Chriſtiane fidei capita que adulti omnes ſcire neceſſitate præcepti ſtringuntur.

Itaque ut quis actus fidei internos elicere queat, prius ſcire debet veritates, que myſteria illa que credenda ſunt. Primum ſiquidem fidei præceptum iubet notitiam habere eorum que credere debemus. Hæc autem ſunt triplicis veluti generis: alia namque mentem illuſtrant, ut recte credere valeat; alia ad ſpem concipiendam erudiunt; alia denique ad bonæ vivendū, æternamque ſalutem comparandam animum informant.

III. Dico I. Omnes adulti ratione præditi ſcire, & credere explicite tenentur omnes articuli in Symbolo contentos. Hæc ſententia communis eſt, & certa penes Theologos; quamvis Iſtarum, & antiquorum Summiſtiam aliquid oppoſitum docuerint: que tamen opinio ab omnibus nunc reiicitur. Ratio clara eſt. Nam Symbolum illud ſummam continet chriſtiane profeſſionis, inquit Auguſtinus Lib. de fide, & ſymbolo cap. I. Eſt autem fides catholica in Symbolo nota fidelibus; memoriæ mandata, quantum res paſſa eſt, beatorum ſermonis, ut incipientibus, atque lætentibus eis qui in Chriſto renati ſunt, nondum ſeripturarum divinarum diligentiffima, & ſpirituâli tractatione, atque cognitione roboratis, hæc verbis credendum conſtituerent. Et ſub ſinem eiuſdem Libri lubdit: Hæc eſt fides que patris verbis tenenda in Symbolo novellus Chriſtianiſ datur: que pauca verba fidelibus nota ſunt, ut credendo ſubjungiuntur Deo, ſubjuncti recte vivant, recte vivendo commendent, cetero mundo, quod credunt, intelligant. Quod omnia myſteria in hoc Symbolo

contenta fideles explicite ſcire teneantur, ex eo conſtat quod aliqua myſteria, puta Trinitatis, & incarnationis, in eodem habentur, quorum fidem ſub præcepto credere nemo Catholicorum inficitur. Cum ergo catholica Eccleſiæ ceteros articulos ſimul cum illis proponat credendos, non eſt cur illis, ſecus aut, credendi ſint. Neque alicuius Doctõris eſt iuriam hæc articulorum reſtringere, vel ab eorundem notitiâ homines eximere. Poſito enim divini præcepto aliqua credendi, neceſſario conſequitur ea credenda eſſe que nobis Eccleſiæ in hoc Symbolo proponit.

IV. Dico 2. Non eſt neceſſe omnes adultos agnoſcere præſata myſteria, & memoria diſtincte tenere eo ordine quo digeſta in Symbolo ſunt; ſed ſatis eſt eorundem notitiâ quantum ad ſubſtantiam. Quid ſignificet credere Symboli articulos quantum ad ſubſtantiam, non ſatis clare explicat Theologi, & vix notio adequata exhiberi poteſt. Id ſolum dici valet; tunc fideles quantum ad ſubſtantiam callere hæc articulos, quando de illiſdem interrogati reſpondent, ſe eos credere; quamquam illos eo quo digeſti ſunt ordine habere; nec ita memoria eorundem teneant, ut valeant, nullo interrogante, diſtincte recitare. Item non eſt neceſſe ut exprimerent eorundem definitiones ſciant, aut difficultates, plureſque veritates que in eiuſdem continentur, agnoſcant; ſed ſatis eſt quod ſignificatus reſpondentes vocibus articulorum teneant. Exempla ſubſtantiam, Myſterium Trinitatis quantum ad ſubſtantiam ſciant fideles, ſi concipiunt unum Deum in tribus perſonis diſtinctis Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum: & hæc perſonas non eſſe tres Deos, ſed unum Deum; Filium, non Patrem, eſſe incarnatum &c. Verum vix, ac nec vix quidem, exprimi valet quid ad cauſam articuli ſubſtantiam pertineat; idcirco ut maiori qua fieri poteſt perſpicuitate rem difficillimam edifieram, ſequentes quaſtiunculas ſubſtantiam.

V. Quæſt. I. Quid credere teneantur fideles adulti vi illorum articulorum qui ad Divinitatem pertinent, quantum ad ſubſtantiam? Reſp. Credere explicite & absolute debent, Deum eſſe unum, omnipotentem, creatorem univerſi, omnium viſibilem, & inviſibilem, Salvatorem generis humani, omnis ſanctitatis, & gratiarum datorem, qui peccata dimittere valet, & peccatores per gratiam adoptionis in ſuam reſtituere aſſertum, gloriæ, beateque vitæ largitorem: & quod dentur tres perſonæ divinx, qua-

rum una non sit alia, & omnes tres unus sint Deus.

VI. Quæst. II. *An necesse sit explicite credere, Spiritum sanctum a Patre, Filioque procedere?* Resp. Adfirmant nonnulli; sed communis Theologorum sententia negat. Nam particula *Filioque* addita fuit circiter nonum seculum. Si enim fideles scire deberent professiones divinas, non solum quantum ad substantiam, sed exploratam notitiam mysterii Trinitatis habere deberent.

VII. Quæst. III. *Quid scire fideles debent de articulis qui ad Christi attinenti humanitatem, ut dicantur eos scire quantum ad substantiam?* Resp. Primo quod secunda persona, nempe Filius Dei factus sit homo, qui dicitur Christus, quique Deus, & homo est. Non requiritur ut explicite sciant duas naturas divinam, & humanam in una persona subsistere, aliasque difficultates &c. Secundo quod Christus conceptus sit virtute Spiritus sancti, & ex virgine Maria natus. Tertio quod passus, & mortuus sit. Quarto quod descendit ad inferos secundum animam. Quinto quod tertia die resurrexerit a mortuis. Sexto quod ascenderit in caelum ad dexteram Patris, & quod venturus sit iudicare vivos & mortuos in die iudicii.

VIII. Quæst. IV. *Utrum fideles tenentur præcepti credere explicite, Deiparam perpetuo mansisse virginem?* Resp. Probabilior communiorque sententia adfirmat. Quoniam hoc factis aperte in Symbolo indicatur, dum dicitur *natus ex Maria Virgine*. Et ipso namque quod absolute Maria nuncupetur *virgo*, consequitur tum ante, tum post partum, semper fuisse virginem. Hanc fidemque perpetuam virginitatem prodiit absoluta & indefinita *virginitatis* appellatio.

IX. Quæst. V. *Tenentur ne fideles credere, Christum passum esse sub Pontio Pilato?* Resp. Non est unde colligatur ad id fideles teneri, nisi quod in Symbolo id narratur. Sed advertendum id non esse in Symbolo positum tamquam distinctum articulum, aut veritatem quamdam quæ ad doctrinam fidei conferat; sed esse circumstantiam magis declarantem passionem ipsius Christi: dum enim iudex demonstratur, sub quo Servator divinus passus est, factum passionis firmius constat. Ceterum factis esse videtur, fideles credere mortem Christi absque hac circumstantia: hecque communior sententia est.

X. Quæst. VI. *Astringuntur ne fideles explicite credere, Christum descendisse ad inferos, & Sanctorum communionem?* Resp. Sen-

tentia adfirmans mihi probabilior est. Et primo descensus ad inferos articulus est Symboli apologetici. Omnes autem Symboli articulos credere fideles iubentur. Quidni ergo & hunc? Quia ratione illum excipere debemus? An privati Doctoris est fidem articulum quos Ecclesia credendos proponit, retrahere? Ad id unum dicerem, fideles debere scire hunc articulum quantum ad substantiam, nempe Christum descendisse ad inferos, prout in Symbolo dicitur. Quod autem scire debeant expresse, hunc descensum in inferiora receptacula secundum animam contigisse, atque ibidem usque ad resurrectionem permansisse, non videtur latis mihi exploratum, ut ad hanc distinctam notitiam rudes obligem. Communio quoque Sanctorum, cum sit expresse in Symbolo apostolico posita, credenda expresse est ab omnibus. Et quamquam vim illius vocis, propriamque significationem rudes homines minime teneant; rem tamen ipsam per vocem significationem hanc ignorant, cum re ipsa viris piis, sanctisque in celo degentibus le commendent, credantque se eorum intercessionibus iuvari posse. Verum utique est, hanc Sanctorum communionem non consistere articulum distinctum, & peculiariter in duodenario numero articulo; sed esse partem extremam non articuli, *Credo sanctam Ecclesiam catholicam*; etque veluti eundem explicato quodam. Hinc tamen haud consequitur ab eisdem notitia fideles etiam. Postissimum quod vix concipere valeant. Ecclesiam unum esse fidelium cœtum, unum corpus, sacramentorum præcipue nexibus copulatum, cuius caput invisibile Christus, nisi simul percipiant hæc membra que mysticum corpus efficiunt, nutuo iuvari, & totius corporis bona participare communia, fructibusque gaudere.

IX. Quæst. VII. *Tenentur ne fideles credere explicite necessitate præcepti mysteria Circumcisionis, Presentationis in templo, Adventus Spiritus sancti, altarumque Sacerdotum que solemnè ritus in Ecclesia celebrantur?* Resp. Adfirmant nonnulli; sed communior, & probabilior sententia negat. Nec enim præfata festa, & mysteria tam Ecclesia celebrat, ut eorumdem fidem excipiat in fidelium mentibus, quam ut fideles ad colendum Deum inducat. Nec est unde colligatur præceptum quod ad eiusmodi festorum fidem altringat fideles.

§. II.

Summa eorum que credere fideles debent, ut divinam spem concipiant, honeste vivam, & salutem æternam consequantur.

XII. **EA** que spem nostram in Deum magis excitant, sunt petitiones in oratione dominica contentæ. Hæc præcatio, quam nos Salvator ipse divinus dicitur, maxima vi, & efficacitate pollet ad spem fovendam: quippe Deum sub amantissimi patris persona nobis refert, nolque edocet ea petere quibus illum ultimam nostrum finem assequamur. Hanc dominicam orationem peroptime exponit Angelicus opus. VII. & 2. quæst. lxxxiii. art. 9. sed fusiohem, & ad pietatem ciendam, impemque aeternam, aptissimum tradit expolitionem Catechismus Tridentinus.

XIII. Ea porro que mores nostros informant, in Decalogo continentur; suntque decem mandata, de quibus singulari sermo erit.

XIV. Media ad æternam salutem assequendam sunt septem sacramenta. Baptismi, penitentia, & eucharistia notitia potissimum requiritur, eo quod tria hæc sacramenta omnibus adultis necessaria sunt. Cetera autem sacramenta tunc scire, & credere fideles tenentur, cum eadem suscipere debent. Quamvis tamen istorum necessitas non sit equalis necessitati baptismi, penitentia, & eucharistia; non ob id tamen ignorantia eorum absoluit, & communiter innocens est, potissimum quod in discrimen illa heretici adducant.

XV. Præter recensita, necessaria quoque est notitia præceptorum sanctæ matris Ecclesiæ, & salutationis angelicæ, ut plures graves Doctoris sentiunt. Quin addit Layman cum Paldano, Navarro, Lopez, & aliis teneri fideles vi præcepti ecclesiastici, longa firmati consuetudine, memoriter dicere orationem dominicam, salutationem angelicam, & Symbolum Apostolorum. Et hæc communis Ecclesiæ consuetudo obtinet ut omnes pueri ad hæc addiscenda, memorieque commendanda imbuantur: culpeque immunes non censentur communiter adulti qui præfata ignorant. Sentit tamen laudatus Layman cum aliis, hanc obligationem memorie mandandi que recentius, altringere circumfusa sub ipsa veniali. Difficile mihi est limites quantitatis culpe huius figere, que maior, aut minor esse potest varietate cir-

cumstantiarum inspecta. Si fideles adulti ignorant que in Symbolo continentur, errant etiam eos graviter peccare, quoniam ad illa credenda divino præcepto altringuntur. Si ergo scire ea sub gravi culpa tenentur, consequi videtur quod memorie quoque reposita habere debeant. Quare solum dicendum videtur, venialis dumtaxat culpe fontes esse, si illa nesciant eo ordine quo disposita sunt, memoriter, expeditè, & distinctè recitare: & hoc dicere forsitan voluit Auctores laudati. Sed audire lubet D. Carolum Borromeum ad. Eccl. Mediol. Part. IV. *Quoniam Christianus omnis, si adultus est, sub pena peccati mortalis scire debet articulos omnes Symboli Apostolorum, insuper & præcepta Dei, sanctæque matris Ecclesiæ universa, que sub mortali obligant, & docentur communiter in scholis doctrine Christianæ. Et in Concilio V. hæc adduntur, mentione facta orationis dominicæ, & salutationis angelicæ: Si Confessarius penitentem reperiat omnium istorum ignarum, non absolvat, quin primo quoque tempore eis addiscendis operam daturum se promittat. Quamquam si aut a Confessario suo eodem, vel diverso, vel sua ipse primum conscientia iam alias monitus (quod diligentiam neglexerit que pro illius ingenii capta ad ea discenda sufficiens sit; non prius absolvat quam hinc obligationi aliqua saltem ex parte fuerit satis. Si vero ea de re iustquam antea monitus fuerit, poterit tamen ei gratiam absolutionis impertiri; ea tamen præmissa semper instructione quam penitentem sufficere censuerit, ut tanto beneficio non sit indignus.*

XVI. Illud etiam addendum, quemquam scire debere præter fidei articulos, & legis mandata omnibus communia, illa quoque munia que singularum statum, vel officia spectant, ut inquit Angelicus 1. 2. quæst. lxxxii. art. 2. *Omnes tenentur fidei communiter ea que sunt fidei, & universalia in eis præcepta. Singuli autem ea que ad eorum statum, vel officium spectant.*

XVII. Quæst. VIII. *Fieri ne potest ut homo rudis salvetur, quamquam nihil speculationis cradat, dummodo generatim, & implicite credat quicquid credit sancta mater Ecclesia?* Resp. Adfirmant olim aliqui cum Rosella verba. Fides num. 1. & 2. led communis, & certa sententia negat. Quoniam præceptum divinum est, quod quisque altringitur credere fidei articulos. Quare omnes credere tenentur, ut dictum est, ex-

placite fidei articulos qui in Symbolo continentur, quique aut iuxta numerum Apostolorum duodecim sunt, aut iuxta Theologorum supputationem quatuordecim numerantur: quod dilicenter in maiori aut minori explicatione situm est. Ideo qui credit duodecim, credit etiam quatuordecim.

XVIII. Quæst. IX. *An si quis adeo obtuse, & hebeti ingenio sit, ut Symboli articulos percipere neque quantum ad substantiam valeat, immo in culpa sit, & præcepto fidei satisfaciat, si aliquos clarios, & alios sequatur, explicitè credat, ceteros vero implicitè, credens quicquid Ecclesia proponit?* Resp. Adfirmat Azorius Lib. VIII. cap. vi. quæst. vi. dummodo aliquem articulum explicitè credat. Quare, inquit, si quis Trinitatis articulum nequeat percipere, satis est si credat explicitè alios clarios, nimirum Christum Dei Filium natum ex virgine, passum, cruci affixum, mortuum, & sepulchrum, ex mortuis resurrexisse, & in celos conscendisse. Hæc tamen opinio mihi non probatur. Unitatis namque Dei, & Trinitatis personarum fides iuxta communione Theologorum sententiam necessaria est: necessitate mediæ. Nec concipi facile potest rudem hunc fidelem ea prædium esse mente qua valet incarnationem Filii Dei, lecus Trinitatis mysterium percipere: cum unum mysterium vix sine alio credi possit. Et si Deus illi tantum infundit luminis quo incarnationem Verbi apprehendere queat: cur eundem non illuminabit circa personarum Trinitatem? Potestis percipiendi veritates fidei non ex solis humani ingenii viribus repetenda est: sed potissimum ex supremi Numini clementia, qua illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.

XIX. Quæst. X. *Utrum Christianorum quæpiam probabili, seu, ut dicitur, invincibili ignorantia omnium articuloꝝ fidei teneri possit?* Resp. Azorius loc. cit. quæst. vii. respondet difficile creditum esse, id contingere posse, eo quod fideles imbuantur, sæpiusque audire soleant christianæ fidei præceptiones. Verum respondendo ego, nullo modo id evenire posse. Quoniam credere aliquem articulum necessarium est iuxta omnes necessitate mediæ. Si enim aliquando accidere posset aliquem invincibiliter omnes articulos ignorare, loqueretur hunc abique fide posse salutem assequi: quod nemo dixerit. Ut tamen magis peripica responsio sit, dico, illorum articuloꝝ quorum fides necessaria est necessitate

præcepti, ignorantiam invincibilem in aliquo etiam fidelium reperiri posse, quamquam raro id contingat: eorum vero articuloꝝ quorum fides necessaria est necessitate finis, seu mediæ, nulla ignorantia probabilis, seu invincibilis cuiquam suffragatur. Idem de infidelibus dicendum est. Hæc est communior sententia, quam docet D. Thomas super I. ad Corinth. cap. xi. Pertinet autem aliquid ad disciplinam fidei dupliciter. Uno modo directe, sicut articuli fidei, qui per se credendi proponuntur: unde error circa hos sciendum se facit hæreticum, si pertinacia ad sit. Non possunt autem a tali errore propter simplicitatem aliquam excusari, præcipue quantum ad ea de quibus Ecclesia solemnizat, & quæ committere versantur in ore fidelium, sicut mysterium Trinitatis, Nativitatis Christi, & alia huiusmodi.

XX. Quæst. XI. *An satisfaciendi fidei præcepto fideles qui Symbolum, decem Decalogi præcepta, orationem dominicam, & angelicam latine tantum discunt, dum sunt lingue latine ignari?* Resp. Hæc omnia, vi præcepti, diuturna firmitate consuetudine, memoriter, saltem quantum ad substantiam, scire fideles debent. Nunc in questionem vertitur, satisfaciunt, memoriter eadem consentiant. Adfirmat Navarrus, Azorius, & alii. Sed distinguendum videtur. Si nullo modo significatum articuloꝝ, præceptorumque fideles tenerent, si ita ignari latine lingue essent, ut nihil profors eorum que memoriter sciunt, perciperent: quid illis talium articuloꝝ notitia profdesset? Quare qui profors verborum sensum non caperet, esset veluti plectrum, forsamque verborum, non vero mysterioꝝ, notitiam haberet. Ut itaque obligationi sciendi res fidei fiat satis, saltem imperfecto, & consulo modo tenetur quisque fideles intelligere mysteria que vocibus respondent. Sive ergo latina, sive vernacula lingua res fidei adducantur, non sufficit eadem memoriter utcumque tenere: quia qui tantum memoriter præfata mysteria scit abique ulla sentium intelligentia, dici proprie nequit quod illa sciatur. Itaque necessum est ut crasso quodam modo sentium rerum credendarum, sciendarumque fideles percipiant. Et hæc est communis sententia.

XXI. Quæst. XII. *Utrum sub mortali fideles adulti scire, vel addiscere tenentur septem sacramenta?* Resp. Quod ad tria attinet sacramenta, baptismi, penitentiae, & eucharistiæ, compertum est omnes adultos ea sub

mar-

mortali scire debere: eo quod omnes ad eadem suscipienda sub mortali astringantur. Quin callere debent ea que ad eiusmodi sacramenta digne suscipienda necessaria sunt. De aliorum sacramentorum necessaria notitia non una est Theologorum sententia. Nam alii censent, tunc solum eadem sciendi obligationem urgere, cum suscipi illa debeant. Alii sustinent, saltem sub levi culpa quemquam adultorum teneri ad istorum sacramentorum notitiam. Mihi valde probabile est, neminem ab obligatione sciendi hæc sacramenta eximi. Septem enim sacramenta sunt veluti tesserae catholicæ religionis, sunt divinæ erga nos misericordiae pignora. Qui illa ignorat, divinæ bonitati ingratus est, & propriae professionis quasi contemptor. Idque potissimum his temporibus verum habet, quod hæretici præfata pernegent sacramenta. Sunt proinde nunc veluti insignia Catholicorum, qui peculiari iure eorundem notitia instructi sint necesse est. Quenam vero sit culpa eadem ignorare, fateor me non tenere: Idem dicendum de ignorantia signandi se signo crucis. Certum siquidem est a culpa immunitem minime fore fidelem qui hoc sacrosancto crucis signo se signare nesciat. Quantitas vero istius culpe nos later. Ad unum dicere possumus, gravioris culpe reos fore genitores illos qui filios docere suos negligenter hoc sanctæ crucis signum.

XXII. Quæst. XIII. *An omnes fideles eadem mysterioꝝ fidei notitia instructi sint oportet?* Resp. Adfirmare videntur hæretici recentiores, docentes, & omnes fideles, quantumvis laicos, & simplices, teneri ad sciendam omnia fidei mysteria, ad Scripturam sacram, non modo legendam, verum etiam interpretandam. Contendant enim fidelium quemquam eo purissimum lumine esse quo valet reconditoris fidei, & verbi scripti sensus comprehendere. Quem errorem alias refellimus: Quare communis Catholicorum sententia est, non esse omnibus fidelibus eandem fidei mensuram communem, ut inquit Apostolus ad Roman. xii. *Unicuique, sicut Deus divisit mensuram fidei. Sicut enim in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent; ita multi unum corpus sumus in Christo, singuli autem alterius membra.* Sicut ergo membra corporis humani non eundem actum exercent, neque ad eandem functionem obligantur; ita membra corporis mystici, nempe Ecclesiæ, ad eandem omnino explicitam rerum fidei notitiam non astringuntur. Rem

hanc peripicuis rationibus Anglicus illustrat 2. 2. q. 11. art. 6. *Explicatio* (inquit) *fidei oportet quod perveniat ad inferiores homines per maiores: & ideo sicut superiores Angeli, qui inferiores illuminant, habent plenioris notitiam de rebus divinis quam inferiores.... ita etiam superiores homines, ad quos pertinet alios erudire, tenentur habere plenioris notitiam de credendis, & magis explicitè credere.* Expedit isthuc transcribere etiam eiusdem Anglici doctrinam, que ut memorie consignetur, mentaque percipiatur, digna est. Minores ergo, veli rudis plebs, & laici communitur intrari solent, & debent per maiores, nempe parentes, Sacerdotes, Parochos, alioque Prælatos. Quid ergo? Num maior auctoritate inxi rudes fideles fidei rebus adherent? Ita res habere videtur. Quippe rursi, & laici respondent interrogantibus, cui ita credant, volente, se ita credere, quia talem fidem sibi a pastoribus suis prædicari audierunt. Regula ergo fidei cognitio humana, seu ad hominibus acquisita erit? Quod quam erroneum sit, nemo est qui ignoret. Respondet ergo Anglicus, minores populi fidem habere maioribus, & pastoribus, non prout homines: sunt, sed quatenus ministerium Ecclesiæ exercent, quatenus verbi divini ministri sunt, seu organa, & instrumenta quibus Deus utitur ad suam manifestandam fidem quam ex auditu percipiendam disposuit. Fideles itaque Deo loquenti per suos ministros credunt, divinaque veritas, non humana cognitio, regula fidei est. Minores (inquit Anglicus ad 3.) non habent fidem implicitam in fide maiorum, nisi quatenus maiores adherent doctrinæ divinæ, unde & Apostolus dicit I. ad Corinth. iv. *Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. Unde humana cognitio non fit regula fidei, sed veritas divina, a qua si aliqui maiorum definitio, non prædicat fidei implicitam, qui eos rectam fidem habere credunt, nisi pertinaciter eorum erroribus in particulari adherant contra universalem Ecclesiæ fidem, que non potest deficere.* Porro ut difficultatem propositam paucis expediam: laici omnes ad eam articuloꝝ fidem tenentur quam supra explicavimus Ecclesiasticis omnes ad maiorem, vi sui status, explicationemque notitiam, & fidem tenentur quam laici: quia hos illi intruere, & illuminare debent. Porro Ecclesiasticorum alii maiore, alii minore cognitione, prout eorum ministeria, & dignitates (sunt, imbuti sint necessum est. Triplex distinguitur gradus Ecclesiasticorum solet. Primus est clericorum; &

Sacer-

Sacerdotum qui curam non exercent animarum. Secundus est Sacerdotum pastorum, seu parochorum animarum curam habentium. Tertius est Episcoporum. Clerici, simpliciter Sacerdotes præter fidem communem omnibus fidelibus, eorum omnium notitiam habere oportet quæ ad propriam fidem, & officium pertinent, ut dictum iam supra est. Ad aliam vero maiorem fidem, & notitiam, quæ maior sit illa ad quam ceteri fideles afflicti sunt, non videntur obligati: quia non est unde colligatur aliquo peculiari præcepto istos devinctos esse ad ampliorem notitiam præter illam quæ utrique statuitur, & communi Christianorum, & peculiari Ecclesiasticorum, necessaria est.

XXIII. Parochi autem omnes curam exercentes animarum, & Confessarii ad ampliores, explicatoremque notitiam præ aliis Sacerdotibus simplicibus, & clericis tenentur. Siquidem illi iure naturali, & divino doctrinæ celestis verbo nutrire gregem sibi committam debent. Quomodo autem patet oves suas habere, nisi fidel arcana, & momentum præcepta altius ipsi callerent? Neque qualis qualis maior notitia sufficit; sed ea necessaria est, quæ ceteris, nampe ovibus, profit. Porro ut animarum curatores valeant divinæ doctrinæ mysteria, & mandata aliis explicare, debent ipsi penitus ea omnia cognoscere, comprehendere, & veluti possidere, quæ ad fideliæ tum mentem illustrandam, tum mores formandos necessaria sunt. Debent taliter hæc scire, ut possint illa captivè populis aptare. Eorum siquidem est frangere panem parvulis, & nutrimentum imitari, quæ panem in lac transmutat, ut cibus parvulis fit congruus. Qui ergo animarum tremendissimum onus gerendum suscepit, non satis est illum sterilem quamdam, & infecundam habere cognitionem evangelicæ legis; sicuti minime satis esset mulieri sanguine abundare, nisi vi polleret illum in lac convertendi, communicandique parvulo alendo. Sed necesse est ut pastores omnes secunda scientia, virtuteque eamdem gregi suo committendi orati sint. Nec satis est ut gregem suum doceant; debent insuper illum a lupis rapacibus defendere, seu reddere rationem veritatum quas tradunt aliis, & occurrentibus difficultatibus obviam ire. Quare illi qui sensus suos prodere, sibi que divinitus tracta aliis communicare nesciunt, qui dono lingue, expressiois, & communicationis carent, nisi necessitate cogantur, ad animarum cura abstinere debent.

XXIV. Prælati, Episcopi, Pontifices summi ad maiorem rerum fidei cognitionem tenentur quam Parochi, & inferiores Prælati. Et hoc penes omnes extra disputationem est: quoniam fide docent divinæ Scripture, Concilia, & Patres. D. Paulus ad Titum c. 1. ver. 7. Oportet enim Episcopum sine crimine esse... iustum, sanctum, continentem, amplectentem eum qui secundum doctrinam est, fidem sermonem, ut potens sit exhortari in doctrina sana, & eos qui contradicunt arguere. Sunt enim multi vaniloqui, & seductores, maxime qui de circumfusione sunt, quos oportet redargui. Verum de hoc plura cum est instituto rem verabimur.

XXV. Quæst. XIV. Divinum ne, an ecclesiasticum sit præceptum quo uentur fideles ad res fidei sciendas? Resp. Distinctione opus est. Aliud est scire res fidei, aliud est eadem memoria consignare; seu aliud est præceptum sciendi, aliud præceptum res factas memoriter tenendi. Communis, & certæ Theologorum sententia est præceptum divinum illud esse quo alstringuntur omnes fidei articulos, & præcepta quæ iuris divini sunt, ut illa Decalogi. Hoc aperte traditur in verbo scripto Marc. ult. *Predicatis Evangelium omni creature: qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit.* Quod porro Deus iubet, divinum præceptum est. Insuper præceptum istud supernaturale est tum ex parte principii, Dei scilicet imperantis, tum ex parte obiecti quod est Deus ipse. Insuper etiam vocari potest, quatenus iure nature alstringitur fidem habere Deo revelatis, & imperanti. Dicitur autem ecclesiasticum quantum ad determinationem memorie mandandi articulos, & præcepta, quæ credenda, & exequenda sunt. Hinc est quod aliqui hoc præceptum supernaturale vocant quantum ad substantiam, ecclesiasticum quantum ad determinationem. Quod præceptum, ut diximus, longa consuetudine firmatum, est addidit memoriter Symbolum, præcationem dominicam, decem Decalogi præcepta, sacramenta, & alia quæ ad honeste vivendum requiruntur, de quibus dictum est supra. Obversores tamen ingenio vexandi non sunt, est eo ordine quo articuli, & mandata divina digesta sunt, nesciant; dummodo re ipsa fuerint, non esse furandum, peierandum, adulterandum, occidendum, falsum testimonium dicendum &c. Enitendum tamen est ut, quando fieri potest, memoria teneant ea quæ tum ad credendum, tum ad operandum necessaria

ria sunt. Hoc siquidem plura iubent Concilia. Moguntinum tempore Caroli Magni celebratum cap. xlv. hæc præcipit. *Symbolum, quod est signaculum fidei, & orationem dominicam discere semper admoveant Sacerdotes parvulis christinum; volumusque ut discipulum cogitant habeant qui hæc discere negligunt.* Item Concilium Forolivense sub eodem Carolo Magno, & Pipino celebratum iubet: *Symbolum, & orationem dominicam omnis Christianus memoriter sciat, omnis sexus, omnis conditionis, masculi, & femine, iuvenes, senes, liberi, pauperes, conjugate, inuupteque puelle: quia sine hac benedictione nullus poterit in celorum regno percipere portionem.* Denique de consecratione dist. iv. cap. *Vos autem omnia, et Augustino hæc referuntur. Vos autem omnia, tan mulieres, quam viros, qui fidei in baptisate susceperitis, moneo, ut vos cognoscatis fidei viros existisse apud Deum pro illis quo vultis suscipere de sacro fonte; ideoque semper eos admoneat ut castitatem custodiant, iustitiam diligant, caritatem teneant: ante omnia Symbolum, & orationem dominicam & vos ipsi tenet, & illis quos de sacro fonte susceperitis, ostendite.* Plura alia Conciliorum decreta adferre in medium possem, quæ brevitate gratia prætereo. Illud in memoriam revoco, hæc omnia intelligenda esse iuxta explicationem datam, videlicet non esse culpæ latentem mortalis damnandos fideles qui memoriter ex ordine quo dispositi articuli sunt, recitare nesciant; quando re ipsa rogati respondere sciant ad singulos articulos. Cui tenent parochi, Confessarii, omnesque illi quorum interest, ut fideles alius memorie mandent tum articulos, tum præcepta, & sacramenta, ut laudata Concilia iubent, & communis obtinet consuetudo: quoniam culpa non vacat cognitio tantum consula eorumdem. Vix est artifex qui suæ artis rudimenta ignoret, quantumvis hebes; & quisque non levi dedecori sibi duceret eadem ignorare. Quam ergo exultationem obicere valet Christianus, si memoria non tenent suæ professionis præceptiones potissimas?

§. III.

Nonnullæ Regule quas in præxi præ oculis habere Confessarii debent in hac materia.

XXVI. **R**egula prima. Duo extrema declinare Confessarius debet: alterum negligentiam in deprehendendo poenitentis notitia de rebus fidei; alterum nimie facilitatis eundem damnandi gravius culpæ ob quamcumque minus expeditam, ætenuerque notitiam articulorum eundem fidei.

XXVII. Regula secunda. Poenitentes qui laborant myseriorum fidei ignorantia, absolvere Confessarius nequit. Diligenda tamen ignorantia est illorum myseriorum quorum fides est necessaria necessitate mediæ, ab ignorantia myseriorum quorum fides est necessaria ignorantia laborat, nunquam absolvi potest, live ignorantia invincibilis sit, five vincibilis, ut omnes fateantur. Quin talium myseriorum ignorantia invincibilis saltem inter fideles non datur, ut expresse docet D. Thomas super I. ad Cor. cap. 11. lect. 4.

Non possunt autem a tali errore propter simplicitatem aliquam excusari, præcipue quantum ad ea de quibus Ecclesia solemniter, & quæ communiter versantur in ore fidelium, seu mysterium Trinitatis, Nativitatis Christi, & alia huiusmodi. Nulla ergo, post Evangelii promulgationem, Trinitatis, & incarnationis ignorantia probabilis, seu invincibilis datur, saltem longo tempore. Si vero ignorantia sit eorum articulorum quorum fides necessitate præcepti tantum necessaria est, diversimode Auctores loquuntur. Quæ nobis magis consentanea videntur, indicabimus. Si ignorantia hæc invincibilis sit, quam contingere, dicit non adeo frequenter, posse concedi, instruendus poenitens est, & absolvi potest, si prudens Confessarius expedire iudicaverit, ceteris libratis conditionibus. Neque nobis probatur opinio Salmanticensium *traç. XXI. cap. 11. punc. 5. num. 6.* & aliorum, qui docent absolvendum poenitentem, si proponat addicere præfata mysteria quæ vi præcepti scire debet, quando ignorantia invincibilis est. Quoniam dum poenitus opportunam habet occasionem dicendi fidei articulos, si inlritu omittit, ignorantia vincibilis evadit. Primum ergo omnium instructio circa fidem præcedat, & absolutio subsequatur. Non negaverim tamen aliquando contingere posse ob varias circumstantias quod Confessarius hunc poenitentem, qui caller ea quæ necessaria sunt necessitate mediæ, absolvere valeat, onere illi imposto addicendi ea quæ necessaria sunt necessitate præcepti. At quantum sunt hæ circumstantiæ in quibus absolutio impedienda est? Si poenitens singulariter præferat dolorem: si optimis moribus instructus, bonaque præditus indole: si inllet præceptum confessionis annuæ, & facile absoluto differri nequeat, eo quod poenitens

tenz aut profecti aliquo debeat, aut gravi impedimento irretitus ad Confessarium redire non possit: & id genus alia, quae arbitrio prudentis ministri remittuntur. Si ignorantia vincibilis sit, & non fuerit poenitens a Confessario admonitus, contendunt laudati Auctores, absolvi eundem posse, si doleat praeterea negligentiae, proponatque articulos discere; si vero, bis terve admonitus neglexerit instructionem, tunc differendam absolutionem asserunt. Ego vero absolute prius instruendum poenitentem aio, antequam absolvatur; nisi in aliqua gravi, & urgente necessitate oppositum iudicaverit expedire prudens Confessarius. Hinc fallam censo *Regulam* 111. P. Roncaglia *tract.* vi. *cap.* 11. in qua docet, non esse repetendas confessiones illius qui ignorat mysteria Trinitatis, & incarnationis, quod probabile fit notitiam illorum articulum non esse necessariam necessitate medi: quippe cum de valore agatur sacramentorum, opinio probabilis in conspectu probabilioris haud est sufficiens regula in his administrandis. Recipienda ergo sunt confessiones eorum qui ignoraverunt ea quae sunt credenda necessitate medi, quaecumque sit ignorantia quam poenitens alleget. Repetenda quoque sunt, quando ignorantia articulum, quorum notitia tantum vi praecipi necessaria est, sicut vincibilis, & culpabilis: quia tali culpabilis ignorantia affectus nec valide, nec licite confessus, vel absolutus fuit. Si vero invincibilis istorum articulum ignorantia fuit, confessiones non sunt iterandae, sed instructio praecedere absolutionem debet, nisi aliqua peculiaris necessitas oppositum invidet: quo etiam in casu praeiudicium prudenti summa quantum habere minister debet, quod poenitens diligens in addicendis articulis erit: sine haec enim prudenti presumptione illum absolvere nequit.

XXVIII. *Regula tertia.* Si poenitens in mortis extremo sit constitutus, laboraque mysteriorum ignorantia, illum docere minister debet primum mysteria potissima, nempe Trinitatis, incarnationis, & passionis Iesu Christi; deinde quae futuram vitam spectant, exponenda illi sunt. Infinitam misericordiam, divinamque voluntatem omnes laudant, felicitatem quae bonis, & iustis, supplicia tremenda quae malis parata sunt, breviori, aut fusiori sermone, & prout conditio rulerit infirmi, repraesentare debet. Quae mysteriorum praesentatio eo spectet ut dolorem summum praeteritorum criminum, firmiterque propositum excitet nunquam gravi-

ter in posterum peccandi. Quare ea fortius minister inculcabit, fusuque exponet quae ad praefatum dolorem, perfectamque, quoad fieri poterit, contritionem sciendam quoad fieri cognoverit. Si ignorantia fuerit tantum eorum quorum notitia vi praecipi habenda est, tunc potius sollicitus Sacerdos fit ut poenitens doleat & conteratur de culpabili negligentia praeterea, quam ut eundem scientia imbuat: plus liquidem dolor, & contritio tunc illi prodest quam scientia. Omnia tamen tempora, & circumstantiae accommodanda sunt. Illud maxime Sacerdos curet, ut poenitens actus fidei, spei, & caritatis eliciat, quod ut facilius assequatur, motiva eidem proponat quae ad eiusmodi actus eliciendos apta sunt. Facillime poenitens actus fidei edet, si hac ratione illum adjuvabit: *mita.* Credis unum Deum, traque divinas, distinctaque personas, Patrem, Filium, & Spiritum sanctum? *Credo.* Credis Filium Dei humanam carnem virtute Spiritus sancti tum posse natum ex Maria Virgine, passum, crucifixum, mortuum, sepultum fuisse, ut animam tuam, totumque genus humanum redimeret? *Credo.* Credis eundem letum Christum retransisse a mortuis, ascendisse in caelum, ad dexteram Dei Patris sedere, iudicem venturum, ut iudicet vivos mortuorum? *Credo.* Credis Ecclesiam Apostolicam Romanam, extra quam salus non est, & in qua sola datur potestas peccata remittendi, & quicquid ipsa credendum proponit? *Credo.* In hunc ergo Deum tanta bonitatis, qui omnem salutem homo factus est, mortemque subit, spera, & eundem meritorum infinita virtute confide te & remissionem peccatorum omnium, & aeternam vitam obtenturum fore. Immenam illius Dei bonitatem ardenter ama, amorem illum immensum recogitans quo te ille profectus est. Immenam illam clementiam, & patientiam infinitam meditare qua te rebellem, perversumque sustinuit. Haec, & similia debet Sacerdos debentem peccatori magna mansuetudine, & cum benignitate referre, atque vivis pro viri coloribus depingere.

XXIX. *Regula quarta.* Necessitas interrogandi poenitentes, ex eundem poenitentis conditione, & statu colligenda est. Non pauci Auctores admonent, rusticos, plebeiosque interrogandos potissimum esse de christiana doctrina, secus nobiles, optime educatos, litterique operam navantes. Sed regula ista haec fallax est. Quin non raro nobiles ab ipsa poenitentia vitiorum huc ita inficiuntur, ut densissimam

in a caligine obducti creantiam omnino in divinarum rerum notitia: & quamquam mysteria fidei quae in Dei cognitione sunt, aliquo modo sciunt; plerumque tamen prima christiana doctrina rudimenta, quae quid agendum, fugiendum sit, praescribunt, omnino ignorant. Necesse tamen ergo interrogandi secum minister arguet ex sermone quo poenitens sua exponit crimina, sique status & conscientiae vulnera. Si enim expedire, clare, & distincte morbum, infirmitatemque animae suae, si peccata quae verbis, operibus, cogitatione, & omissione committi solent, enarrare deprehenderit, si dolorem, & detestationem eorum praesertim: argumento haec omnia erunt eundem christiana doctrina imbutum esse. Legitur ex conditionibus quibus poenitens peccatorum confessionem exequitur, facile Confessarius colligere potest necessitatem eundem interrogandi nec ne de christiana fidei rudimentis. Plures Confessarios culpabilis negligentiae reos esse, eo quod similes negligentia perquisitiones, experientia compertum est. Frequentius enim in hoc vitioso silentii declinat extremum, quam in aliud inopportuna interrogations. Illud etiam admonere iuvat, prudentia, & dexteritate opus esse in hac deprehendendo poenitentium cognitione, vel ignorantia. Nam saepe interrogatio facta sub tali verborum formula respondere sciunt; secus sub alia expressione. Interrogati, an Verbum sit incarnatum, forte respondere ne sciunt. Si vero queratur, an secunda Persona carnem implerit, adfirmabunt. Idemque de aliis articulis est. Quare interrogations variae poenitentium capacitate accommodandae sunt. Idque semper praesertim oculos habeat Confessarius, quae sollicitudine affectus poenitens sit erga divinam bonitatem, quo eundem amore flagret, quoque desiderio ardeat huc se totum laetare. Si enim percipimus agnovit paratum, & ad implenda mandata divina paratum, quamquam fortasse minus versatum in legis cognitione, & absolute poterit. Satis enim est quod similes homines rudes modo rustico, simpliciter quantum ad substantiam res fidei calleant. Hoc nobis exhibenda miracula sanctissimi Sacerdotis admodum simplicis, & ignari Lib. II. dialog. cap. xxxvii. Scimus certe quia venerabilis vir Sanctulus provinciae Naricae Presbyter ipsa quoque clementer litterarum bene non nosset, legis praecipta negligebat, sed quia plenitudo legis est caritas, legem totam in Deo, ac proximi dilectione servavit: & quod fortis in cognitione non nove-

rat, ei iustus vivebat in amore. Haec tamen eo in sentia accipias nolim, quasi Sanctulus mirabilium peccatorum praecipua religionis Christianae capita ignoraverit; sed id solum colesio, quod litterarum, & divinis legis, seu lazarum Scripturarum minus quam Sacerdotem decebat, peritus, tanta nihilominus ardebat caritate, ut prodigia inaudita pararet, ut legenti laudatum D. Gregorii caput conflare potest.

CAPUT XI.

De praecipto fidei interna. Quanam sufficiens fidei propositio dicatur, ut praeciptum obliget. Explicantur requisita necessaria ad sufficientem propositum.

I. Praeter praeciptum sciendi res fidei, aliud datur praeciptum eliciendi actus fidei: quod praeciptum duplex est, affirmans, & negans, seu prohibens dissentiri a mysteriis fidei, aut de iisdem dubitare. De hoc posteriore mandato infra redibit sermo, non quod dissidium sit dari tale praeciptum (omnes enim illud admittunt) sed quod nonnulli super eodem quaestione moverent. Nunc praeciptum affirmativum quod actus fidei iubet eliciendos, discutimus. Praeciptum illud ex ipsa Scriptura colligitur. Mat. xxi. Qui vero non crediderit, condemnabitur. Fuerunt utique Auctores aliqui qui tollere de medio tentant mandatum istud, fed eorum innovandi pruriginem repressere Pontifices summi. Alexander VII. hanc damnavit propositionem: *Homo nullo unquam tempore tenetur elicere actum fidei, spei, & caritatis ex vi praeciptum divinarum ad eas virtutes pertinentium.* Innocentius XI. *Fides non censetur cadere sub praecipto speciale, & secundum se.*

II. Id quod in controversiam venit, est, quodnam sit tempus illud in quo peculiariter fidei praeciptum obliget, seu in quo fideles teneantur vi istius praecipti actus fidei elicere. Certum enim est quod continenter non obliget ad eiusmodi actus, quemadmodum nullum praeciptum affirmativum iubet continuum actuum repetitionem. Difficultas ergo est in designando praesertim tempore suae obligationis.

III. Casuiste quidam docuerunt, fatisse semel in vita elicere actum fidei: quam propositionem, damnavit Innocentius XI. quae est 17. *Scis est actum fidei semel in vita elicere.* Quam merito damnata haec propositio sit, ex eo colligi potest quod, divina Scriptura teste, iustus ex fide vivit; unico vero actu